

Táj kázzakkal, 1908

Olaj, vászon kartonon, 47,5 x 59 cm
Jelezve jobbra lent: Czigány

Kikiáltási ár: 5 500 000 Ft / 22 000 EUR

Az izmusok válaszutján: Czigány Dezső művészete 1906–1909 között

Az első, hosszabb párizsi útjáról 1906 nyarán visszatérő Czigány Dezsőn a bizonytalanság nyilvánvaló jelei mutatkoztak. Első útja ismét Nagybányára vezetett, ahol azonban már semmi olyasmit nem tanulhatott, amely tovább segítette volna a legmodernebb képzőművészeti eredmények Párizsban megismert útján. Mesteréül Ferenczy Károlyt választotta, akitől nem kaphatott eligazítást a posztimpreszionizmus nagy triászának – Cézanne, Van Gogh, Gauguin – teljesítményén is túllépő vadak és kubisták által felvetett problémákra. Feltehetően Ferenczy tanácsára, 1906 őszén másodszer is beiratkozott a budapesti Képzőművészeti Főiskolára, ahonnan azonban pár hónap után ismét kimaradt, belátva, hogy az akadémikus művészképzés semmilyen formája sem biztosítja további fejlődését. A francia fővárosban rázúdult élmények okozta tanácstalanságán azonban Czigány a következő két évben végérvényesen felülemelkedett.

„Én nem keresek a természetben szín- vagy vonaljelenségeket. Nem vezetnek problémák, sőt azt tartom, hogy nincsenek is ilyenek, a természetből élénk állanak motívumok, a képeken megjelennek általunk, s azzal lesznek valamik, amennyik mi magunk bennük vagyunk. Amint én lelkivilágommal, temperamentumommal és ösztönszerűségemmel, az én természetemmel képeimen megjelenek, ezzel leszek művész, és annyit ér a művészetem, amennyire vissza tudom adni magamat.” – vallott művészetéről Czigány Dezső abban az interjúban, melyet Bölöni György, a korszak jelentős műkritikusa és művészet-szervezője készített vele 1910-ben. Az iskolák szabályrendszerin való felülemelkedés vágya és az izmusok követésének elutasítása sugárzik Czigány e vallomásából, aki az „én” szerepének hangsúlyozásával, a művészi alkotást messzemenően individuális cselekedetnek fogta fel.

Paul Gauguin és Félix Vallotton hatása Czigány festészetére: 1908

Czigány 1909 tavaszán, a Magyar Impreszionisták és Naturalisták Körének a Nemzeti Szalonban rendezett második kiállításán mutatta be *Női aht tükkörrel* című kompozícióját, melyről Lázár Béla, a tárlatot méltató füzetében a következőket írta: „... Czigány Dezső nagy, sematikus aktjával, stilizált interieurjével, szigorú rajzával jár más úton, ugyanarra törekedve: a dekoratív felépítésre, aminek újjelzője Iványi-Grünwald Béla hatalmas falfestménye, a *Tavas*, mely mozaikszerű egyszerűségével, monumentális erőben fogadja a nagyterembe lépőt.” (Lázár 1909, 15-16). Dekorativitás, stilizálás, monumentalitás – ezek a kulcsszavai annak a törekvésnek, mely Iványi, Czigány és a későbbi Nyolcak festészetét is meghatározta 1910 körül. E művészi szándék egyik elindítója az a valósággal Gauguin-retrospektív tárlatnak számító kiállítás volt, melyet szintén a Nemzeti Szalonban csodálhatott meg a hazai közönség 1907 tavaszán. Még a nagybányai művésztelepet alapító mester, Thorma János is önváddal vegyes elragadtatással írt egyik korabeli levelében az ekkor bemutatott, közel hetven Gauguin-műről (Boros, 2003, 125-135). A reveláció erejével ható kiállításon felbuzdulva, valóságos Gauguin-láz söpört végig a fiatalabb festőgeneráció számos tagján. Ennek megfelelően Czigány Dezső is megfestette a maga Gauguin-parafraízait, pontosabban a francia művész által inspirált, de hazai környezetbe ágyazott, paraszti témájú képeit. Ezek közül legismertebb a számos itthoni és külföldi kiállításon is bemutatott *Gyermektemetés* (1907, Magyar Nemzeti Galéria) című munkája.

A már említett *Női aht tükkörrel* (1908, Magántulajdon) azonban már nem Gauguin, hanem Félix Vallotton, a szintén Gauguintól induló Nabik csoportjához lazán kapcsolódó, azok szimbolizmusát azonban távolságtartással kezelő francia mester hatását tükrözi. Czigány ugyancsak Vallotton festészetéből kiindulva alkotta meg e korszakának egyik főművét, a sajnálatos módon megsemmisült *Interieur*t. E műcsoportba tartozik az itt bemutatott *Táj kázzakkal* című festmény is, mely talán azonos a MIÉNK második tárlatán kiállított tájképpel. Az eddig ismert leggyönyörűbb Czigány- tájkép ez, a Nyolcak periódust közvetlenül megelőző időkből. A művész korábbi, nagybányai tájképeitől szokatlan nagyvonalúsággal komponált festmény delikát szín- és formaritmusból egymásra rétegzett ábrázolása a jellegzetesen magyar vidéknek. A monumentális egyszerűségű tájképet Czigány a tiszta színek és a vonaljáték egységét szem előtt tartva, a táj sajátos karakterét kutató nagybányai hagyományokkal szintézisbe foglalva alkotta meg. A nagy felületek tiszta színfoltokkal való kitöltése és a leegyszerűsített, csupán a lényegre koncentráló komponálásmód megelőlegezi a művész 1925 és 1930 között, Párizsban és Dél-Franciaországban festett tájképeinek stílusát. Alapvetően eltérő azonban az impreszionizmus oldott festőiségét meghaladó, vaskos, anyagszerű modellezés, mely a Nyolcak festészetének egyik alapvető jellemzőjévé vált a későbbiekben.

Rum Attila

